

Eindnoten

- 1 De beschrijving van groepsrollen in een (L)VG-woongroep komt uit het SPH afstudeeronderzoek door Hassink en Juurlink (2015): *Groepsdynamica in de residentieel verstandelijk gehandicaptenzorg. Een checklist voor groepsrollen op leefgroepen voor verstandelijk beperkte cliënten*.
- 2 In paragraaf 4.1 werk ik de kenmerken van een positieve en negatieve groeps sfeer verder uit.
- 3 Lees meer over groepsrollen in paragraaf 7.5, 7.6 en 7.7.
- 4 Ibid, noot 2.
- 5 Aswintha Mandemaker, 2017.
- 6 Aswintha Mandemaker (2017). Deze lijst is een aanname op basis van praktijkervaring; dus niet objectief onderbouwd.
- 7 Zie over de waarde van groepscohesie en over therapeutische factoren in groepstherapie: *The Theory and Practice of Group Psychotherapy* van Yalom (2008) (of in verkorte versie in het Nederlands via de volgende link: http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/063/260/RUG01-002063260_2013_0001_AC.pdf).
- 8 Ibid, noot 2.
- 9 Dit wordt onder andere beschreven als 'parallelprocessen' in behandelsettings. Er is nog weinig onderzoek naar gedaan, maar in bijvoorbeeld het volgende artikel <https://www.groepspsychotherapie.nl/images/Parallelprocessen.pdf> vind je meer uitleg en voorbeelden. Ook Pont (2016) schrijft over parallelle processen.
- 10 Hiervoor kun je gebruik maken van de interventie cognitieve herstructurering in paragraaf 9.4.
- 11 Lees voor verdieping *Er zit systeem in ...!* van Steven Pont (2016) en *Anders kijken* van Joop Willemse (2012).
- 12 Meer over groepsfenomenen in Remmerswaal (2008): *Handboek groepsdynamica* en Kemper (2018): *Psychologie. Een praktijkgerichte benadering voor sociaal werk*.
- 13 Lees meer over selectie, interpretatie en manipulatie (SIM) in M. Thunissen (2013), *Leerboek Transactionele Analyse*. Utrecht: De Tijdstroom.
- 14 Overgenomen uit *theworldcounts.com*. (<http://www.theworldcounts.com/life/potentials/pygmalion-effect-examples>) Copyright 2015, B.Tabrizi & M. Terrell. *Behnam Tabrizi*
- 15 Reynolds, D. (2007). Restraining Golem and harnessing Pygmalion in the classroom: A laboratory study of managerial expectations and task design. *Academy of Management Learning & Education*, 6(4), 475-483 (retrieved from <http://www.jstor.org/stable/40214476>). Babad, E.Y., Inbar, J. & Rosenthal, R. (1982). Pygmalion, Galatea and the Golem: Investigations of biased and unbiased teachers. *Journal of Educational Psychology*, 74(4), 459-272.
- 16 Berne, E. (1964) *Games People Play*. New York: Grove Press. Harris, T. (2014). *Ik ben o.k. Jij bent o.k.* Amsterdam: Ambo/Anthos.
- 17 De Transactionele Analyse komt hier verder niet meer aan bod, maar het kan interessant en zinvol zijn om naar vaste patronen tussen begeleiders en bewoners te kijken vanuit de Transactionele Analyse. Er kan sprake zijn van een 'script' dat onbewust gevolgd wordt. Het bewust worden hiervan en de dynamiek begrijpen kan ruimte en mogelijkheden geven voor aanpassing van het script en verandering van de patronen.
- 18 In paragraaf 7.5 worden deze rollen beschreven.

- 19 Deze paragraaf is deels overgenomen uit het SPH afstudeeronderzoek van Hassink en Juurlink (2015): *Groepsdynamica in de residentieel verstandelijk gehandicaptenzorg; een checklist voor groepsrollen op leefgroepen voor verstandelijk beperkte cliënten*.
- 20 Zie J.D. van der Ploeg, 2003, *Knelpunten in de jeugdzorg* (pp. 134-135). Originele bron: R.H. Moos (1993). *Coping responses inventory. CRI-adult form*. Manual. Psychological Assessment, Resources, Inc. Odessa (FL).
- 21 Deze interventies zijn beschreven in hoofdstuk 5.
- 22 Deze interventies zijn beschreven in hoofdstuk 6 t/m 9. Bijvoorbeeld paragraaf 6.2: Invloed en verantwoordelijkheid; paragraaf 7.2: het wij-gevoel bevorderen; paragraaf 7.6: rolverdeling beïnvloeden.
- 23 Deze en andere rollen komen ter sprake in paragraaf 7.5.
- 24 Zie paragraaf 7.4 voor een bespreking van het groepsgesprek.
- 25 Lees voor verdieping: *Begeleid ontdekkend leren. Het Eigen Initiatief Model in zes stappen* van Chris den Besten en Audry van Vulpen (2015).
- 26 Tip voor verdieping: *Motiverende gespreksvoering voor sociaalagogisch werk. Coachen bij gedragsverandering* van M. van der Veen en F. Goijarts (2012). *Motiverende gespreksvoering* geeft inzicht in en handvatten voor het omgaan met weerstand.
- 27 Zie voor meer informatie: <http://www.asvz.nl/triple-c/nl/>. Hier wordt onder andere de onvoorwaardelijke begeleidingsrelatie uitgelegd en het 'samen honderd procent'-principe.
- 28 Verbale Agressie Training om te leren omgaan met verbale agressie bij mensen met een (L)VB. Bijvoorbeeld te volgen bij Concrete Coaching (www.concretecoaching.eu) of bij Kudding & Partners (www.kudding.nl).
- 29 Tip voor verdieping: *Geweldloze Communicatie* van Marshall B. Rosenberg (2012). *De Giraf en de jakhals in ons* van Justine Mol (2014). Er is ook materiaal op kinderniveau beschikbaar.
- 30 Leestip voor verdieping: *Driehoekskunde. Samenwerken in de driehoek cliënt, familie en begeleider* van Chiel Egberts (2012).
- 31 Zie <http://www.eigen-kracht.nl/>.
- 32 Zie <https://www.geefmede5.nl/home>.
- 33 Hiervoor kun je gebruikmaken van de Checklist groepsrollen in de VG-leefgroep (zie paragraaf 7.5).
- 34 De verschillende groepsrollen worden uitgebreid beschreven in paragraaf 7.5.
- 35 Deze beschrijving van groepsrollen en de bijbehorende checklist is ontwikkeld door Hassink en Juurlink (2015) in het kader van hun SPH afstudeeronderzoek *Groepsdynamica in de residentieel verstandelijk gehandicaptenzorg; een checklist voor groepsrollen op leefgroepen voor verstandelijk beperkte cliënten*.
- 36 De beschrijving van interventies met betrekking tot groepsrollen in een (L)VG-woongroep komen vanuit het SPH-afstudeeronderzoek door Hassink & Juurlink (2015). *Groepsdynamica in de residentieel verstandelijk gehandicaptenzorg; een checklist voor groepsrollen op leefgroepen voor verstandelijk beperkte cliënten*.
- 37 De beschrijving van interventies met betrekking tot groepsrollen in een (L)VG-woongroep komt grotendeels uit het SPH-afstudeeronderzoek door Hassink & Juurlink (2015). *Groepsdynamica in de residentieel verstandelijk gehandicaptenzorg; een checklist voor groepsrollen op leefgroepen voor verstandelijk beperkte cliënten*. Hassink en Juurlink hebben daarbij onder andere gebruik gemaakt van interventies die beschreven worden in *Anders Kijken* van Joop Willemse

- (2012). De interventies zijn verder aangevuld naar aanleiding van workshops met begeleidersteams en praktijkervaringen.
- 38 Overgenomen uit *systeemtheorie.nl* (2018) (<http://www.systeemtheorie.nl/systeemtheoretisch-model.php>). Copyright 2016, S. Pont.
 - 39 In paragraaf 7.5 zijn de rollen uitgewerkt.
 - 40 *De oplossingsgerichte begeleider. Een gids voor oplossingsgericht werken in de verstandelijk gehandicaptenzorg*. John Roeden (2012).
 - 41 *Handboek Oplossingsgericht Werken met licht verstandelijk beperkte cliënten*. John Roeden en Fredrike Bannink (2012).
 - 42 Bron: <http://socialemotioneel.slo.nl/thema/inleven/ontwikkeling/>.
 - 43 Leestip voor verdieping *Bang voor boos* van H. Galenkamp, 2006.
 - 44 Dit gedrag kan duiden op een perverse triade, een term die in 1967 bedacht is door gezins-therapeut Jay Haley. Een perverse triade is een (onbewust onderhouden) bondgenootschap tussen bijvoorbeeld een ouder en een kind tegenover de andere ouder. Perverse triades zijn door Haley beschreven binnen gezinnen. Peter Teitler (2013) past deze theorie bijvoorbeeld ook toe op het onderwijs in *Lessen in orde*. Maar ditzelfde kan ook voorkomen tussen een begeleider en cliënt tegenover een of meer andere begeleiders. Perverse triades zorgen voor onduidelijkheid over de geldende regels en drijven in dit geval een wig tussen ouders of teamleden. Originele bron: Haley, J. (1977). Toward a theory of pathological systems. In: P. Watzlawick, J. Weakland (Eds.), *The interactional view. Studies at the Mental Research Institute* (pp. 11-27). New York: Norton.
 - 45 Ibid, noot 29.
 - 46 Het groepsgesprek is beschreven in paragraaf 7.4.
 - 47 Deze training wordt door meerdere partijen aangeboden, ook voor mensen met een verstandelijke beperking. Op internet is hierover meer informatie te vinden. Je kunt ook een compleet lespakket bestellen inclusief dvd's, om zelf een SoVa-training vorm te geven (bijvoorbeeld bij NOVO: <http://www.novo.nl/organisatie/cursus-en-trainingsaanbod/sociale-vaardigheidstraining/>).
 - 48 Deze training wordt door meerdere partijen aangeboden, ook voor mensen met een verstandelijke beperking. Op internet is hierover meer informatie te vinden.
 - 49 Naar aanleiding van een artikel in Klik (het vakblad voor de verstandelijk gehandicaptenzorg), uitgave oktober 2015.